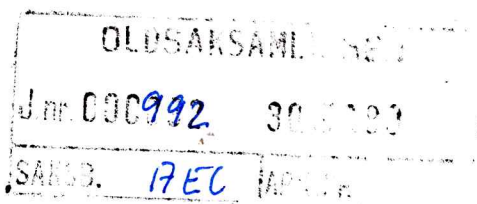

Johan Jarnæs
Stertebakke 7 B
3600 KONGSBERG

Oslo, 30. mars 1989

Dr. philos. Arne Emil Christensen
Oldsaksamlingen
Frederiksg. 2/3
0164 OSLO 1

Melding om funn av antatte gravrøyser i utkanten av Gamlegrendåsen, Kongsberg.

Jeg skriver til deg i anledning et nytt funn jeg gjorde sist helg: I nærheten av en skogsvei over Gamlegrendåsen, som tar av fra riksveien mellom Krekling og Skollenborg i nærheten av Teigen - det er forøvrig samme vei som i gammel tid har hatt forbindelse med Langekjenn og som går forbi helleristnings- og skålgropfeltet ved Sønju - har jeg kommet over et felt på ca. 30 ganger 30 m i en sydvestvendt li, hvor det ligger ca. 10 store røyser som jeg tror kan være gravrøyser. En av dem har en merkelig form: Den kan være 6-8m lang og har nærmest halvmåneform. Innsiden er bygget opp av en ca. 1,5m høy tørrmur, mens yttersiden skråner ned i bakken. Røysene ligger i serie, som store "trappetrinn" i den bratte skråningen. I dette området har det ikke vært løkkerydding. Imidlertid er det klart at steinen i røysene stammer fra en gruve, men her finnes ingen umiddelbart synlige gruver, vi er også langt fra gruve- og løkkeryddingsområdene i Langekjenn. På toppen av lia viser det seg imidlertid at det finnes en rekke svake spor etter fordypninger som etter alt å dømme stammer fra gruve drift.

På en flate 60-70 m øst for dette stedet ligger to ruvende mosegrodde røyser side om side. Disse kan neppe være annet enn gravrøyser.

I nærheten av Stalbergkjenn på Gamlegrendåsen har jeg, som nevnt på telefon sist vi snakket sammen, funnet en bergnabbe med en tørrmur stablet langs bergsiden. Den har intet med løkkerydding å gjøre, og det er åpenbart at det har vært drevet på en malmåre her. Dette har jeg nå fått bekreftet. Ved å fjerne en del av mosen har det kommet tilsyne en 40 cm bred gang i berget, som er gjenfylt med bruddstein. Det må her dreie seg om gjenfylte, smale gruveganger, av en type som er beskrevet i litteratur om forhistorisk gruve drift, jmf. R. Sheperd: Prehistoric Mining and Allied Industries (og forøvrig beskrivelser av gruve drift i Chinflon, Rio Tinto og andre steder). Jeg viser også til at man i Sverige nå har begynt å spekulere på om det kan ha vært drevet forhistoriske koppergruver der, etter at man har funnet steinslegger med skaftriller ved steder hvor det er kjente kopperforekomster.

Hilsen

Johan Jarnæs

UTTALELSE ETTER BEFARING AV ANGIVELIG ANTROPOGEN STRUKTUR
(DOLMEN) NÆR KONGSBERG

Undertegnede besøkte lokaliteten like øst for Kongsberg sentrum 9.10.1986 sammen med P. Danielsen. Lokaliteten ligger relativt fritt til på toppen av en skogdekt avsats i dalsiden ned mot Numedalslågen. Løsmassedekket i området er svært sparsomt med humusdekket berggrunn og mindre forekomster av grusig sand i forsenkningene i berggrunnen. Løsmassene kan ikke på noen måte sies å utgjøre et landskapsformende element. Spredte blokk på 1-2 kbm. finnes imidlertid.

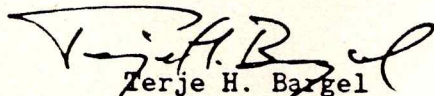
Selve forekomsten består av en liten klynge store blokk som ligger oppå tallrike mindre blokk og stein, som igjen ligger på fjell. Fragmentene er kantete og kantslitte og ligger i et såkalt "Clast supported" mønster med en tendens til bimodal sortering. Fragmentene synes ikke å ha noen foretrukket orientering. Matrix består av grusig sand som er løst pakket og er dårlig/middels sortert. Det er et svakt utviklet jordprofil i matrix noen steder, men ellers finnes ingen lagdeling.

En slik løsmassekonsentrasjon må betraktes som uvanlig av flere årsaker:

- Løsmassedekket i området forøvrig er sparsomt
- Løsmassene ligger på toppen/ytterkanten av en avflating i dalsiden mens løsmassene i området forøvrig ligger i forsenkninger i fjellgrunnen.
- Materi alets sortering er uvanlig med den store overvekt av stein samtidig med at sand forekommer

De større fragmentene har en klar morenekarakter, men beliggenheten i terrenget skulle tilsi tilstedeværelse av store smeltevannsmengder pga, dreneringen av Numedalen, men dette henger ikke sammen med sandinnholdet på en slik utsatt lokalitet.

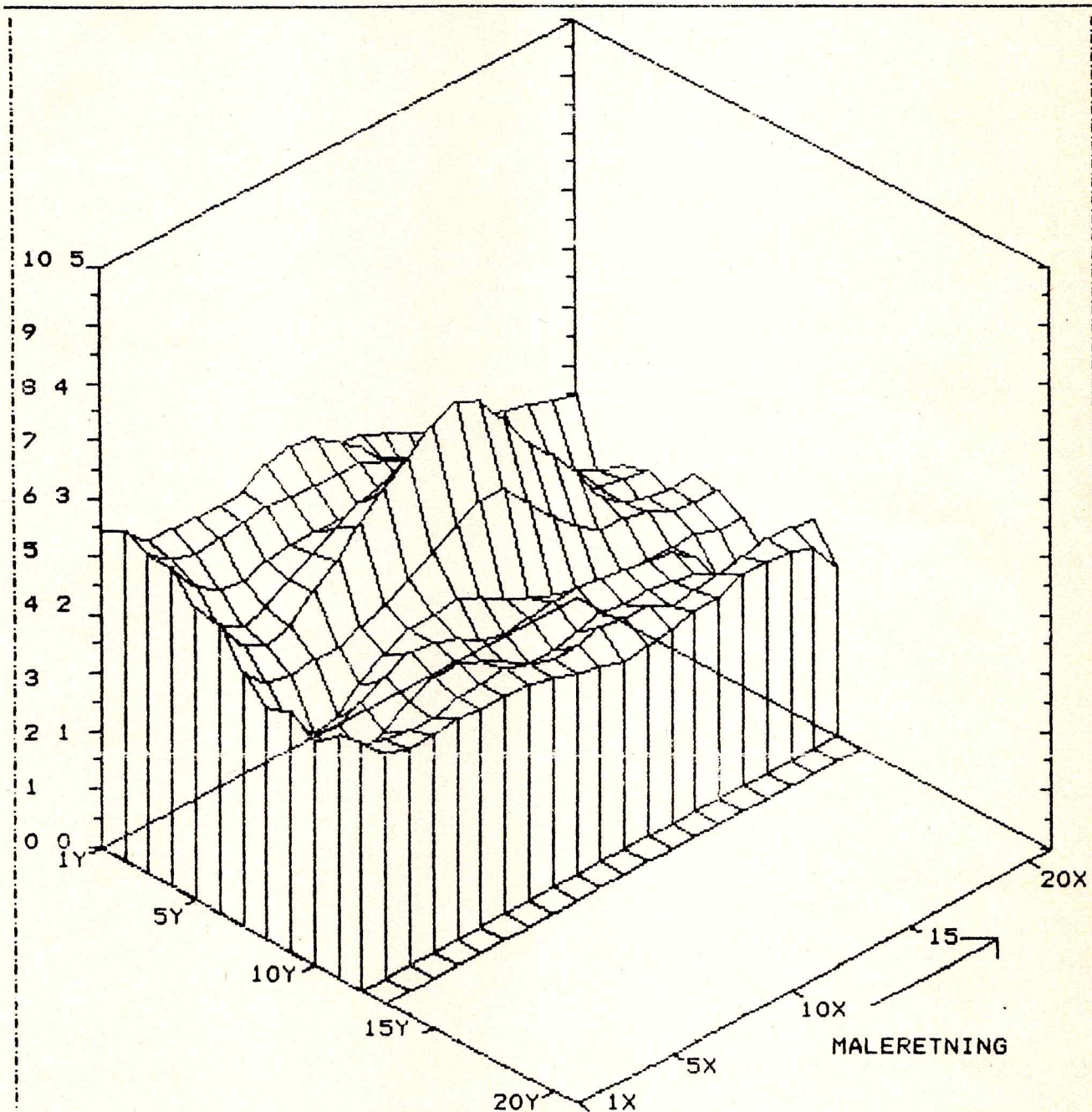
Naturen er mangfoldig, det er omtrent ingen grenser for hvilke resultater naturens prosesser kan få til. En kan derfor ikke utelukke at naturen er ansvarlig også her. Av aktuelle prosesser er avsmeltingsmorene av en eller annen form mest nærliggende. Materialsammensetningen er imidlertid så spesiell på denne lokaliteten at det er vanskelig å forklare med de kjente naturlige prosesser. En kan derfor heller ikke utelukke at menneskelig aktivitet kan være ansvarlig i dette tilfelle.

Terje H. Bargel
geolog

TERRA CONTROL A/S
 GREV WEDELSGT. 1
 3100 TONSBERG
 TLF. 033 - 16 500

KONTROLLOR: *ok*
 DATO : *27.5.86*
 KUNDENR : 0000000000

Terra Control a.s.
 Grev Wedelsgt. 1
 3100 Tønsberg
 Tlf. (033) 16 500
 Telex 32 01 66 industri n.
 Telefaks (033) 14 638

FORSIDE		MAXIMUM	: 66 % (6 Y / 11 X)
MALEOMRADE	:: <i>5.000</i> nT	MINIMUM	: 23 % (2 Y / 21 X)
KOMPENSASJON	:: nT	MIDDELVERDI	: 40 %

BESKRIVELSE AV
 MALESTED, MED
 KOMMENTARER :

*GEO MAGNETISKE VARIASJONER PÅ
 CA 2200 nT (nanotesla) INNENFOR ET
 MALEOMRADE PÅ CA 25 m² MIDT I STEIN-
 SETTINGEN. - MÅLINGENE UTFØRT 2 m OVER BARKEN*

*↓
 "dyse"?*

Dr. Peter Northover
Metallurgy & Archaeology

Dept. of Metallurgy & Science of Materials
University of Oxford
Parks Road
Oxford OX1 3PH
(0865) 273728

17 Massey Close
Headington
Oxford
OX3 7NE
(0865) 66623

Johan Jarnaes,
Stertebakke 7B,
N-3600 KONGSBERG,
Norway,

4th May, 1989

Dear Mr. Jarnaes,

Thank you for your letter of 14th April. You have raised a very important question and, indeed, one that as far as I can tell has been very little studied. Without a very extensive search in the literature I am not sure that I can help very much. Not only is there a question of the earliest use of cupellation of lead ores for the extraction of silver, there is also the question of the earliest use of silver in any form. I doubt if this is recorded much earlier than 3000BC. The earliest I have personally been interested in is in the 3rd millennium BC in N. Italy. I think the assumption here is that the silver did come from the ore rather than being of native origin.

Of course, the Kongsberg region is well known for native silver and it would perhaps be surprising if it had been entirely overlooked in prehistory. However, silver artefacts in European prehistory are very scarce, perhaps partly because of corrosion. Is it possible that the Kongsberg area was exploited for other minerals as well?

I am sorry that I cannot give you more assistance. To pursue references to very early silver would mean a very long time in the library.

Yours sincerely,

Dr. Peter Northover

UNIVERSITETET I OSLO

OLDSAKSAMLINGEN
FREDERIKS GATE 2, 0164 OSLO 1
TELEFON (02) 41 63 00

UNIVERSITY MUSEUM OF
NATIONAL ANTIQUITIES
FREDERIKS GATE 2, 0164 OSLO 1

KOPI

Johan Jarnæs,
Stertebakke 7 B,
3600 KONGSBERG.

OSLO, 31. mars 1989.

SAKSBEHANDLER:

DERES REF.:

VÅR REF.: (BES OPPGITT VED SVAR) 992/89 AEC/gi

Takk for brev av 30. mars 1989 med melding om nyfunnede
røyser på Gamlegrendåsen.

Fra 1. april skal jeg ha et halvt års permisjon for å skrive,
så brevet er lagt til min vikar, som blir utnevnt med det
aller første.

Beste hilsen

Arne Emil Christensen

Johan Jarnes har ringt ved et par anledninger i mai 1989 og ønsket nye befaringer idet han mente å ha funnet ytterligere fornminner. Jeg har sagt ham at Oldsaksamlingen vil ha registreringer i området når reguleringsplanen foreligger og at det ikke blir aktuelt med ekstra befaringer denne sesongen (1989)

MAI 1989

Bente Weber

UNIVERSITETET I OSLO

OLDSAKSAMLINGEN
FREDERIKS GATE 2, 0164 OSLO 1
TELEFON (02) 41 63 00

UNIVERSITY MUSEUM OF
NATIONAL ANTIQUITIES
FREDERIKS GATE 2, 0164 OSLO 1

KOPI

Johan Jarnæs,
Stertebakke 7 B,
3600 KONGSBERG.

OSLO, 22. juni 1989.

SAKSBEHANDLER:

DERES REF.:

VÅR REF.: (BES OPPGITT VED SVAR) BW/gi

GAMLEGRENDÅSEN

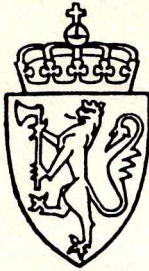
Etter avtale oversendes kopi av innberetning av 12.12.88 v/Tom H. Haraldsen og kopi av brev fra Universitetets Oldsaksamling av 31.3.89.

Jeg viser forøvrig til telefonsamtale i mai, da De ønsket ny befaring i Gamlegrendåsen. Ved den anledning gjorde jeg det klart at Oldsaksamlingen ikke ville foreta befaringer sommeren 1989. Ved en fremtidig regulering av området vil vi selvsagt registrere nøye alt som måtte finnes der av fornminner. Vi er takknemlig for interessen og for hjelpen ved påvisning av disse.

Med vennlig hilsen

Birthe Weber
fung. distriktskonservator

Vedlegg

UNIVERSITETETS
OLDSAKSAMLING

FREDERIKS GATE 2
OSLO 1

Gårds/bruksnavn Gamlegrendåsen	
G.nr./br.nr.	
Kommune Kongsberg	Fylke Buskerud
Sogn	Prestegjeld
Eier/bruker, adr.	
Gjelder: Gamlegrendåsen i Kongsberg og diverse funn gjort av Johan Jarnæs, Kongsberg.	
Flyfoto	Kartref.
Innber./rapport/reg. ved: Tom H. Haraldsen	Dato September/ 12. desember 1988

2. september d.å. gjennomførte undertegnede sammen med Johan Jarnæs og Peder Danielsen en befaring på Gamlegrendåsen. Befaringen var foranlediget av en avtale mellom Arne Emil Christensen og Johan Jarnæs om en gjennomgang av Jarnæs' funn på Gamlegrendåsen.

Befaringen avslørte ingen nye sikre fornminner på Gamlegrendåsen. Det var planlagt å gjøre en omfattende fotodokumentasjon m.v. av de forskjellige objektene, men et forferdelig regnvar forpurret enhver ambisjon i så måte.

Funnene på Gamlegrendåsen kan imidlertid oppsummere slik:

1. På Langetjenn er det prikkhuggete skålgroper, bergmannsskrot og en forsvarsrosett på en og samme bergflate. I tillegg finnes det andre innhugninger uten sikker form.

2. På kryss og tvers av Gamlegrendåsen løper det steingjerder som trolig er bygget i sammenheng med løkkevesenet på Kongsberg. Gjerdene er bygget av bruddstein og er bygget opp i en kistemursteknikk. Det er således forbrukt betydelige steinmengder til bygging av gjerdene. V for Langetjenn ? er det en kraftig steinkonstruksjon som er delt opp i flere små rektangulære "rom". Konstruksjonene er en del av et tradisjonelt steingjerde.

På svaberg rundt om i området er det et større entall røyser. Også disse er laget av bruddstein.

Gårds/bruksnavn Gamlegrendåsen	
G.nr./br.nr.	
Kommune Kongsberg	Fylke Buskerud

- 2 -

Røysenes ytterkant er gjerne lagt opp i forband.

4. På bergflater, helst plassert på brinken over fuktmark, ligger det flere steder asymmetriske røyser med vannrullet stein. De fleste har en lengde på 5-8 m, men det finnes også eksemplarer som er inntil 15 m lange. Bredden kan variere noe, men ligger vanligvis mellom 2 og 5 m. Spesielt i området S og SØ for Langetjenn finnes det flere slike røyser, jfr. Jarnæs' kart. Tilsvarende røyser finnes det også i N-enden av en ny vei som er fremført NV-over fra Langetjenn.

5. I markskillet N for eiendommen Brekke, gnr. 129, bnr. 14, mellom dyrket mark og et område med svaberg er det en brønn som er delvis eller helt hugget ut i berget. Brønnen skal ifølge Jarnæs ha stor dybde. Jarnæs antar at det er en gruve. Ifølge ham er gruva ikke tatt med i Sølvverkets liste over slike. Jarnæs har en avtale med Kongsberg kommune om å tømme denne i høst.

6. En rekke steder i området er det plasser hvor a) isen har revet løs fjell, b) en har fått frostsprengt fjell, c) en har tatt stein forsettlig ut av berget.

7. På Laugerudkollen ligger det en bronsealderrøys.

Øvrige funn, som groper, bautasteiner, dysse, steinrekker m.m. er etter mitt skjønn sannsynlige naturdannelser. Blant annet er det på berget nord for Brekke to rekker med stein som krysser hverandre. Den lengste rekka består av minst 7 blokker, som har en størrelse på omlag 1/2 kubikkmeter. I tilknytning til disse steinene ligger det også et mindre antall blokker av tilsvarende størrelse.

Kommentarer:

Ad. 1. Skålgropene på feltet er den eneste objektgruppe som trolig er forhistorisk. Den øvrige hugging og innrissing på berget er trolig fra nyere tid.

Ad 2. Steingardene er kontrollert og prøvegravet av kulturgeograf Stefan Höglin. Höglin er av den oppfatning at steingardene trolig er nyere tids og hører til løkkevesenet på Kongsberg.

Ved befaringen 2. september ble jeg vist en konstruksjon med flere små rektangulære rom. Muligens

Gårds/bruksnavn	
Gamlegrendåsen	
G.nr./br.nr.	
Kommune	Fylke
Kongsberg	Buskerud

- 3 -

kan angjeldende konstruksjon være grunnmuren i et langt, smalt hus, som anslagsvis er 2,5 m bredt og ca. 15 m langt. Jeg har sett en tilsvarende tuft i Hå kommune på Jæren. Etter undersøkelse viste tuften seg å være fra 1700-tallet. Det må imidlertid foretas prøvestikking m.v. for at det skal være mulig å gi en skikkelig vurdering av objektet.

Systemet med steingarder reiser en rekke uløste spørsmål. Hvorfor har en heget inn store bergflater uten gress eller jordarealer? Har steinene som er brukt ligget løse på fjellet som frostsprengt bruddstein, eller er den brutt med hegning for øye?

Ad 3. Jeg har tidligere antatt at bruddsteinsrøysene er rydningsfenomener. Steinmengdene er imidlertid urimelig store i forhold til de jordvidder som finnes på Gamlegrendåsen. Steinrøysene kan ha fremkommet som et avfallsprodukt etter overflatebrudd etter sølv, eller ved at steinen er brutt og lagret til ett eller annet formål.

Ad 4. Disse røysene er etter mitt skjønn svært problematiske. Det synes urimelig at de skulle være bronsealderrøyser som er desimert. Antallet røyser er for stort, samtidig er det fint lite rullestein i steingardene, slik at røysene neppe har vært brukt som massetak for disse. Rent hypotetisk kan en tenke seg at rullesteinsrøysene er fremkommet ved at man har diket ut svært grunne myrer og småvann i området, da det ser ut til å være noe løsmasser i området i forbindelse med terrengsøkk som nå har myr, eller hvor det står vann. Grøfting flere steder viser at så er tilfelle. Dersom dette er en riktig antakelse er det rimelig at jordbrukeren har båret steinen opp på fjellet like ved for å frigi dyrkbar mark, samtidig som en har fått drenert bort uønsket vann. Røysene kan derfor være dyrkingsfenomener som hører sammen med etableringen av de mange små plasser på Gamlegrendåsen hvor jorda den dag i dag, nok er noe mer fuktig enn hva som kan være ønskelig..

Ad 5. Hvorvidt nevnte objekt er en gruve eller ikke lar seg vanskelig avgjøre før brønnen er tømt. I og med at det finnes sølv i dagen på Gamlegrendåsen må en forvente at det har vært skjerp og muligens gruvedrift i området før Christian IV satte i gang industrialiseringen og gruvedriften på Kongsberg. Det er således ingen ting i veien for at Jarnæs' hypotese om at en her har en eldre gruve,

Gårds/bruksnavn Gamlegrendåsen	
G.nr./br.nr.	
Kommune Kongsberg	Fylke Buskerud

- 4 -

kan vise seg å være riktig.

Ad 6. Jeg vet at Dons fra Geologisk museum har vært og sett på funnene fra Gamlegrendåsen ved et par anledninger, angivelig for å se på dagbruddene som Jarnæs mener å ha funnet i området. Det er mulig at han kan kaste noe lys over hvorledes slike dagbrudd, overflategruper etc. kan se ut.

Ad 7. Johan Jarnæs' letevirksomhet på Gamlegrendåsen har medført at vi nå kjenner skålgroper og en bronsealderøys i området. Forsåvidt kan det meget vel dukke opp flere slike objekter.

Konklusjon: Til nå kjennes det på Gamlegrendåsen skålgroper og en bronsealderøys. De øvrige objekter som er påpekt av Jarnæs rundt om på Gamlegrendåsen er trolig dels naturfenomener, dels objekter som kan knyttes til gruvevirksomheten på Gamlegrendåsen og dels objekter som er fremkommet som en følge av jordbruk. Å utarbeide en kronologisk analyse vedrørende de mange objekttyper på Gamlegrendåsen er det neppe vår oppgave, å stå for. Det er imidlertid en rekke uklare forhold vedrørende flere av objektgruppene, slik at Oldsaksamlingen burde se nærmere på disse i forbindelse med de reguleringsplaner som vil komme for Gamlegrendåsen. I denne sammenheng bør en prioritere en prøvegravning i en av rullesteinsrøysene og fremfor alt følge opp arbeidet, eventuelt tømmingen, av gruva/brønnen på Brekke. Etter mitt skjønn burde det innledes et bredere samarbeid med Geologisk institutt v/Dons og Bergverksmuseet for å finne ut hvorledes det forholder seg med gruvene i området og muligheter for å kunne påvise dagbrudd m.v.. Førhistoriske gruver er stadig mangelvare i vårt arkeologiske materiale.

Tom H. Haraldsen